

Sygn.akt III AUa 688/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 listopada 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Sławomir Bagiński

Sędziowie: Teresa Suchecka

Bożena Szponar - Jarocka

Protokolant: Barbara Chilimoniuk

po rozpoznaniu na rozprawie 30 października 2019 r. w B.

sprawy z odwołania J. D.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o emeryturę

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku V Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 20 sierpnia 2019 r. sygn. akt V U 1054/18

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie I i III i oddala odwołanie;

II. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie II i odstępuje od obciążania J. D. kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego na I instancję;

III. odstępuje od obciążania J. D. kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego za II instancję.

Sygn. akt III AUa 688/19

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. decyzją z dnia 23 października 2018 r. odmówił J. D. prawa do emerytury z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach.

Odwołanie od powyższej decyzji złożył J. D.. Wniósł o zmianę zaskarżonej decyzji poprzez przyznanie mu emerytury z tytułu zatrudnienia w warunkach szczególnych oraz zasądzenie od organu rentowego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie.

Sąd Okręgowy wyrokiem z 20 sierpnia 2019 roku zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał J. D. prawo do emerytury od 1 października 2018 roku (pkt 1); zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. kwotę 180 (sto

osiemdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt 2) oraz stwierdził, że organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji (pkt 3).

Sąd Okręgowy ustalił, że J. D. urodził się (...) 30 sierpnia 2018 r. złożył wniosek o przyznanie prawa do emerytury. Zakład Ubezpieczeń Społecznych w zaskarżonej decyzji uznał odwołującemu staż ubezpieczeniowy w wymiarze 25 lat, 2 miesiące i 1 dzień oraz okres pracy w warunkach szczególnych - 14 lat, 10 miesięcy i 25 dni. Ubezpieczony 4 grudnia 2018 r. złożył wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym na dochody budżetu państwa.

Kwestią sporną w niniejszej sprawie była możliwość zaliczenia J. D. do stażu pracy w warunkach szczególnych okresu zatrudnienia od 4 lipca 1979 r. do 1 stycznia 1981 r. w (...) Kombinacie Budowlanym w L. na stanowisku kontrolera jakości, co warunkowało przyznanie wnioskodawcy prawa do emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych.

Sąd Okręgowy przeprowadził postępowania dowodowe. Oparł się w tej mierze na dołączonej do akt dokumentacji emerytalnej, aktach osobowych jak również zeznaniach świadków, odwołującego i opinii biegłego.

Świadczenie pracy z 30 stycznia 1984 r. stwierdza, że J. D. w okresie od 4 lipca 1979 r. do 31 stycznia 1984 r. był zatrudniony w (...) Kombinacie Budowlanym w L.. W okresie zatrudnienia zajmował stanowiska kontrolera jakości i ślusarza.

Sąd I instancji wskazał, że decydującą rolę w analizie charakteru pracy ubezpieczonego, z punktu widzenia uprawnień emerytalnych jest możliwość jej zakwalifikowania pod konkretną pozycję wymienioną w wykazie A, stanowiącym załącznik do rozporządzenia. W wykazie tym wymienione są m. in. prace zbrojarskie i betoniarskie (dział V, poz. 4).

Sąd Okręgowy powołał się w uzasadnieniu na orzecznictwo Sądu Najwyższego, zgodnie z którym jeżeli kontrola lub nadzór były bezpośrednio sprawowane na oddziałach lub wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane było szczególne zatrudnienie, to bezpodstawną i nieuprawnioną jest restrykcyjna wykładnia, która wyklucza możliwość zaliczenia okresów bezpośrednio sprawowanej kontroli lub dozoru prac szkodliwych do wymaganego stażu pracy dla celów nabycia emerytury w niższym wieku emerytalnym. (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 22 kwietnia 2009 r., II UK 333/08; uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego, z 3 grudnia 2013 r. I UK 184/13).

Odwołujący przesłuchany w charakterze strony podtrzymał swoje wcześniejsze wyjaśnienia, z których wynika, że w spornym okresie jako kontroler jakości uczestniczył przy produkcji elementów betonowych i nadzorował prace zbrojarni i betoniarni budownictwa wielkopłytkowego. Podczas nadzorowania pracy zbrojarzy i betoniarzy sprawdzał czystość form i ich stan. Ponadto pobierał próbki z betonu, z którego wykonywano płyty, żeby w razie awarii mieć podstawę do stwierdzenia prawidłowości twardości betonu. W magazynie przyjmował płyty zewnętrzne, wewnętrzne, stropy, sprawdzając czy elementy te są pełnowartościowe. Nadzorował również odlewanie płyt zewnętrznych i kabin czyli łazienek. Wykonywał te czynności stale w pełnym wymiarze czasu pracy. Do jego obowiązków należało korygowanie pracy zbrojarzy, a przy zalewaniu - betoniarzy. Pracownicy wykonywali jego polecenia. Praca biurowa odwołującego polegała na opisanu jakie elementy nie zostały dopuszczone do produkcji, jakie zostały popsute, uległy awarii i przyjęte po remoncie. Zajmowało to niewiele czasu.

Sąd Okręgowy dał wiarę zeznaniom świadka L. J. i odwołującego, z których wynikało, że J. D. w spornym okresie jako kontroler jakości uczestniczył przy produkcji elementów betonowych i nadzorował prace zbrojarni i betoniarni budownictwa wielkopłytkowego. Wykonywał te czynności stale w pełnym wymiarze czasu pracy.

Sąd I instancji dopuścił również dowód z opinii biegłego z zakresu bhp na okoliczność ustalenia czy prace wykonywane przez odwołującego w okresie jego zatrudnienia w (...) Kombinacie Budowlanym w L. w okresie od 4 lipca 1979 r. do 1 stycznia 1981 r. można przyporządkować do prac w szczególnych warunkach określonych w wykazie A rozporządzenia.

Biegły sądowy wskazał, że pracami wykonywanymi w warunkach szczególnych nie są: czynności związane z odbiorem (tzw. kontrolą ostateczną), czynności związane z odbiorem prefabrykatów, czynności związane z prowadzeniem dziennika wytrzymałości wyrobów gotowych przeznaczonych do ekspedycji, a także przekazywanie próbek betonu, czynności związane z badaniem twardości i kruchości elementów, czynności związane z kontrolą jakości składowania i załadunku wyrobów na środki transportu. Jako wykonywane w warunkach szczególnych mogą być uznane natomiast czynności związane z procesem kontroli jakości przebiegu procesu technologicznego wytwarzania płyt żelbetowych pod warunkiem, że kontrola dotyczyła prac betoniarskich i była wykonywana bezpośrednio przy tych stanowiskach. Biegły podtrzymał swoje stanowisko w opinii uzupełniającej.

Sąd Okręgowy uznał, że J. D. w spornym okresie będąc zatrudnionym na stanowisku kontrolera jakości w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę w szczególnych warunkach. Czynności związane z tzw. kontrolą ostateczną, czy też prowadzeniem dziennika wytrzymałości były czynnościami marginalnymi. Odwołujący głównie wykonywał czynności związane z procesem kontroli jakości przebiegu procesu technologicznego wytwarzania płyt przy stanowiskach zbrojarskich i betoniarskich.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy na mocy art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. orzekł jak w pkt I wyroku.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1800 ze zm.).

Sąd Okręgowy na podstawie art. 118 ust. 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych stwierdził, że organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za ustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji (pkt III wyroku).

Apelację od powyższego wyroku wniósł organ rentowy zarzucając mu naruszenie:

a) przepisów prawa materialnego:

- art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ustawy z 17.12.1998 o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2018 r. poz 1270 ze zm.) w związku z przepisem § 4 rozporządzenia RM z 07.02.1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach...(Dz.U. Nr 8, poz.43 ze zm.), poprzez stwierdzenie, iż wnioskodawca udowodnił co najmniej 15 letni okres pracy w szczególnych warunkach z tego tytułu nabył prawo do emerytury

- art.184 ust. 2 ustawy z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2018 r., poz.1270 ze zm.), poprzez błędne przyznanie odwołującemu prawa do emerytury począwszy od dnia 1 października 2018r. w sytuacji gdy wnioskodawca będący członkiem OFE wniosł o przekazania środków za pośrednictwem zakładu na dochody budżetu państwa złożył w dniu 05.12.2018r.,

b) przepisów prawa procesowego - art. 233 § 1 kodeksu postępowania cywilnego poprzez dokonanie przez Sąd ustaleń faktycznych, sprzecznych z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, polegających na ustaleniu że wnioskodawca w okresie od 04.07.1979 r. do 01.01.1981 r. w czasie zatrudnienia w (...) Kombinacie Budowlanym w L. Zakładzie Produkcji (...) na stanowisku kontrolera jakości wykonywał pracę w szczególnych warunkach.

Wskazując na powyższe podstawy apelacji Zakład Ubezpieczeń Społecznych wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz zasądzenie od odwołującego się na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za postępowanie przed Sądem I i II instancji według norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację J. D. wniósł o oddalenie apelacji w całości i zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego w postępowaniu odwoławczym według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył co następuje:

W rozpoznawanej sprawie spór sprowadzał się w istocie do ustalenia czy J. D. legitymuje się wymaganym 15-letnim stażem pracy wykonywanej w warunkach szczególnych.

Przypomnienia wymaga, iż warunki przyznania prawa do przedmiotowego świadczenia określa art. 184 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. W świetle powołanego przepisu, ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40 (tj. 60 lat), jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy, a zatem na dzień 1 stycznia 1999 r. osiągnęli: okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury tj. okres co najmniej 15 lat takiej pracy oraz okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27, czyli okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 25 lat dla mężczyzn. Warunkiem uzyskania emerytury wcześniejszej jest również nieprzystąpienie do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenie wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa (art. 184 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych). Istotnym jest, że wszystkie przesłanki warunkujące przyznanie prawa do wcześniejszej emerytury, muszą być spełnione łącznie, a niespełnienie którejkolwiek z nich wyłącza możliwość przyznania prawa do tego świadczenia.

Ustalenie, czy wykonywane obowiązki pracownicze były realizowane w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze podlega ocenie na podstawie przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. W myśl § 2 ust. 1 powołanego aktu prawnego, okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy. Z kolei § 4 ust. 1 pkt 1 i 3 rozporządzenia określa przesłanki, których łączne spełnienie przez pracownika, warunkuje nabycie prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach, tj. osiągnięcie wieku emerytalnego wynoszącego: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn oraz wykazanie wymaganego okresu zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

Organ rentowy uznał staż pracy odwołującemu w takich warunkach w wymiarze 14 lat, 10 miesięcy i 25 dni. Nie uwzględniono jako pracy w warunkach szczególnych, zatrudnienia w (...) Kombinacie Budowlanym w L. od 4.07.1979 r. do 26.04.1981 r. i od 13.05.1983 r. do 31.01.1984 r.

Oceniając sporną okoliczność, sąd pierwszej instancji oparł swoje rozstrzygnięcie w głównej mierze na wnioskach wynikających z opinii biegłego sądowego z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy. Należy jednak wskazać, biegły zasadniczo nie powinien dokonywać kwalifikacji prawnej spornej kwestii, to znaczy nie powinien stwierdzać czy dana praca jest pracą w szczególnych warunkach. Raczej może wypowiedzieć o specyfice danej pracy, tj. odnośnie do tego czy takie bądź inne czynności są wykonywane zwykle na danym stanowisku, może wypowiedzieć się też co do przebiegu procesu technologicznego lub organizacji pracy. Może to np. ułatwić stwierdzenie czy kontrola była wykonywana na oddziale lub wydziale na którym jako podstawowe wykonywane są prace w warunkach szczególnych. Pośrednio biegły wskazał na te okoliczności dokonując kwalifikacji prawnej. Twierdzenie biegłego oznacza przecież także, że prace kontrolera będące kontrolą jakości przebiegu procesu technologicznego wytwarzania płyt żelbetowych były pracami wykonywanymi na wydziałach oddziałach, na których jako podstawowe wykonywane były prace w warunkach szczególnych. Biegły w opinii wskazał, że czynności związane z procesem kontroli jakości przebiegu procesu technologicznego wytwarzania płyt żelbetowych mogą być uznane jako wykonywane w warunkach szczególnych pod warunkiem, że kontrola dotyczyła prac betoniarskich i była wykonywana bezpośrednio przy tych stanowiskach (Wykaz Z, Dział XIV, poz. 24 R.R.M, w związku z pracami wykonywanymi przez pracowników bezpośrednio wykonujących prace kontrolne przez wnioskodawcę – Wykaz A, Dział V, poz. 5, R.R.M). Natomiast pozostałe czynności wykonywane w ramach pracy na stanowisku kontrolera jakości t.j.: czynności związane z odbiorem (tzw. kontrolą ostateczną), czynności związane z odbiorem prefabrykatów, czynności związane z prowadzeniem dziennika

wytrzymałości wyrobów gotowych przeznaczonych do ekspedycji, a także przekazywanie próbek betonu, czynności związane z badaniem twardości i kruchości elementów, czynności związane z kontrolą jakości składowania i załadunku wyrobów na środki transportu nie są pracami wykonywanymi w warunkach szczególnych w oparciu o wymagania rozporządzenia.

Opinię biegłego należy odnieść do zakresu obowiązków odwołującego zawartych w aktach osobowych (D. J. 1979-1984, 84-77-1E. k.30). Sąd Apelacyjny zauważył, że w dokumencie określającym zakres obowiązków kontrolera jakości na pierwszym miejscu wskazano na: prawidłowy i zgodny z obowiązującymi normami, technologią i instrukcjami technologicznymi odbiór wyrobów gotowych i prefabrykatów oraz prowadzenie osobistego dziennika wytrzymałości wyrobów gotowych przeznaczonych do ekspedycji (jeżeli element nie posiadał wytrzymałości 0,7 Rw). Przeprowadzenie kontroli jakości przebiegu procesów produkcyjnych wskazane jest na trzecim miejscu w zakresie, a powyższy obowiązek został połączony również z przeprowadzeniem kontroli składowania i załadunku na środki transportu. Powyższe wskazuje, że prowadzenie kontroli jakości przebiegu procesów produkcyjnych nie było głównym zadaniem odwołującego podczas świadczonej pracy jako kontroler jakości na rzecz (...) Kombinatu Budowlanego w L.. Do zakresu obowiązków odwołującego należało szereg innych czynności, które, nie są pracami wykonywanymi w warunkach szczególnych w oparciu o wymagania rozporządzenia. Z analizy zakresu obowiązków kontrolera jakości stwierdzonego dokumentem podpisanym przez J. D. wynika, iż odwołujący nie wykonywał czynności związanych z procesem kontroli jakości stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, skoro do zakresu jego obowiązków należały również inne czynności, które w dodatku zostały umiejscowione na wyższej pozycji w zakresie obowiązków niż przedmiotowa kontrola jakości produkcji.

Wskazać również należy, iż decydującą rolę w analizie charakteru pracy ubezpieczonego, z punktu widzenia uprawnień emerytalnych jest możliwość jej zakwalifikowania pod konkretną pozycję wymienioną w wykazie A, stanowiącym załącznik do rozporządzenia. W wykazie tym wymienione są prace zbrojarzkie i betoniarskie (dział V, poz. 4). Jednak jak wynika z zeznań świadka L. J. kontrolerzy co tydzień zmieniali dział, na którym kontrolowali jakość produkcji. Kontroler musiał pracować i na zbrojarni, betoniarni, formiarni, na wydziale kabli sanitarnych (k. 49). Oznacza to, że kontrola prac zbrojarzskich i betoniarskich nie była głównym i jedynym zadaniem kontrolera jakości w (...) Kombinacie Budowlanym w L.. Sąd Apelacyjny dał wiarę zeznaniom L. J.. Świadek sam był zatrudniony na stanowisku kontrolera jakości, dlatego miał szczegółową wiedzę o czynnościach wykonywanych przez pracowników posiadających tożsame stanowisko.

Także wyjaśnienia odwołującego (k. 112), potwierdzone w zeznaniach składanych w charakterze strony (k. 189) wskazują, że bezpośrednia kontrola pracy zbrojarzy i betoniarzy (czyli wykonywana na wydziale, na którym pracowali tacy pracownicy) nie była wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy.

Powyższe dowody nie dają podstaw do stwierdzenia, że J. D. w spornym okresie stale i w pełnym wymiarze wykonywał pracę w warunkach szczególnych w rozumieniu § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz.43 ze zm.). Czyli z jednej strony Sąd Apelacyjny stwierdza, że bezpośrednia kontrola kontroli pracy betoniarzy i zbrojarzy w toku procesu produkcyjnego nie zajmowała odwołującemu się pełnego wymiaru czasu. Należy podzielić zatem zarzut naruszenia przez sąd I instancji art. 233 § 1 k.p.c. W konsekwencji prowadzi to do stwierdzenia naruszenia § 2 ust. 1 ww. rozporządzenia.

Zauważyć należy, że prawo do wcześniejszej emerytury stanowi odstępstwo od zasady powszechnego wieku emerytalnego i w związku z tym nie można poprzestać tylko na jego uprawdopodobnieniu, lecz musi zostać udowodnione, a temu służą przede wszystkim dokumenty. Dlatego Sąd Apelacyjny w głównej mierze oparł się na znajdującym się w aktach osobowych dokumencie stwierdzającym zakres obowiązków kontrolera jakości w (...) Kombinacie Budowlanym w L.. Tym bardziej, że wnioski z analizy tego dokumentu są tożsame z wnioskami biegłego, jak również znajdują potwierdzenie w zeznaniach świadka L. J..

Poczynienie przez Sąd Okręgowy wadliwych ustaleń faktycznych w konsekwencji skutkowało wadliwym zastosowaniem prawa materialnego - art. 184 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

Z tych przyczyn Sąd Apelacyjny dokonał stosownej zmiany zaskarżonego wyroku i decyzji na podstawie art. 386 §1 k.p.c. (pkt I). O kosztach procesu Sąd orzekł zgodnie z zasadą słuszności wyrażoną w art. 102 k.p.c. Sąd miał na uwadze sytuację materialną odwołującego, który nie ma obecnie własnych źródeł utrzymania, co uzasadniało odstąpienie od obciążania go kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego za I i II instancję (pkt II i III wyroku).

Teresa Suchcicka Sławomir Bagiński Bożena Szponar-Jarocka